

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Katedra divadelní vědy

Ročníková práce

Proměny Letní Letné – Mezinárodního festivalu
nového cirkusu a divadla

Vedoucí práce: doc. Petr Christov

Barbora Schneiderová

2020

Děkuji doc. Petru Christovovi za trpělivost a čas při vedení této práce, Jiřímu Turkovi za rozhovor a Veronice Štefanové za rozhovor i podnětné poznámky k vývoji nového cirkusu u nás.

Obsah

Úvod	4
K počátkům festivalu	6
<i>První pětiletka (2004–2009).....</i>	<i>7</i>
<i>Přelomové události Letní Letné.....</i>	<i>10</i>
<i>Podpora českých umělců a vlastní produkce festivalu.....</i>	<i>16</i>
<i>Závěr</i>	<i>21</i>
Bibliografie.....	22

Úvod

Festival Letní Letná – Mezinárodní festival nového cirkusu a divadla (dále jen Letní Letná) je spojený s rozšířením vnímání nového cirkusu u nás. Přestože od jeho prvního ročníku v roce 2004 přibyl počet festivalů orientujících se na tento žánr jak v Praze, tak v dalších městech České republiky (Cirkopolis, Cirk-UFF Trutnov aj.), zůstává největší akcí svého druhu u nás. Od prvních ročníků, jejichž hlavními hvězdami byly zejména francouzské soubory, vyrostl v událost, již každoročně navštěvují desetitisíce diváků a která vozí i mimoevropské soubory, jež během necelých tří týdnů odehrají desítky představení. Festival se během svého fungování zasloužil o rozšíření povědomí o tomto žánru u nás, ale také inicioval několik mezinárodních projektů a dal prostor pro prezentaci českých umělců, a má tak nemalý podíl na rozrůstání profesionálních novocirkusových souborů v Česku. Od chvíle, kdy „zázemí tvořil jeden stan z Baumaxu“¹, vyrostl v událost, která proměňuje Letenské sady „v jedinečný svět imaginace a fyzického umění“² a která má dnes mezinárodní prestiž.

Nový cirkus jako žánr se neustále mění a jeho pomyslné hranice se těžko definují. Patrně i z toho důvodu u nás příliš nevznikají ucelené teoretické práce, které by jeho současnou podobu či trendy popisovaly.³ Tato práce se tedy nesnaží popsat vývoj žánru, ale v omezeném rozsahu se snaží reflektovat proměnu dramaturgie festivalu. Soustředí se na první roky festivalu a klíčové body, které předznamenaly další programový vývoj Letní Letné, zvláště roky 2009 a 2011. V druhé polovině ročníků je podstatný rostoucí počet vlastních produkcí festivalu a program podpory začínajících umělců. V omezeném rozsahu je těžké obsáhnout všechny složky festivalu, soustředím se tedy hlavně na reflexi a recepci zahraničních

¹ SCHNEIDEROVÁ, Barbora: Rozhovor s Jiřím Turkem. 2.12.2020. Dostupné na: <https://soundcloud.com/user-695963728/veronikastefanova-1/s-1crdv7ABnP6>.

² ČIHÁKOVÁ, Barbora, MELICHAR, Dominik, SOPROVÁ, Jana: S hlavou v oblacích. *Taneční zóna* č. 3/17, s. 66.

³ Jinak vypadá situace v zahraničí (Francie, Skandinávie, Kanada či USA), kde se vývoji i významu současného cirkusu věnují a jeho současnou pozici diskutují. Často naráží na otázky spojené s hranicemi tohoto žánru. Věnují se samozřejmě také vzájemnému ovlivňování souborů mezi sebou nebo jeho historickému vývoji. Jako jeden z nejnovějších počínů lze zmínit například knihu *Contemporary Circus* z roku 2020, v níž přední odborníci (Katie Lavers, Louis Patrick Leroux a Jon Burt) diskutují klíčová témata současného cirkusu a také vedou rozhovory s umělci z oboru, mimo těch amerických a kanadských například s Tildou Björfors ze švédského Cirkusu Cirkör.

souborů, označované za „hlavní hvězdy“ festivalu, a pak nejvýznamnější počiny české umělecké scény.

Samotné pojmenování „nový cirkus“ označuje za překonané již Ondřej Cihlář ve své publikaci *Nový cirkus*⁴ a zmiňuje již tehdy přesnější termín „současný cirkus“; nicméně česká periodika až na výjimky dodnes zůstávají u označení „nový cirkus“. Proto i já v této práci, která si klade za cíl hlavně představit proměny Letní Letné, zůstanu většinou u tohoto označení. Kromě zmíněné práce Ondřeje Cihláře v českém prostředí nenajdeme publikovanou monografii na toto téma⁵, má ročníková práce proto vychází zejména z článků a rozhovorů v teatrologických odborných časopisech (*Orghast*, *Taneční zóna*) a specifických médiích zabývajících se reflexí divadelního a kulturního dění (*Divadelní noviny*, *Taneční aktuality*, *A2*). V práci také vycházím z vlastních rozhovorů s ředitelem festivalu Jiřím Turkem a spoluzakladatelkou knihovny *Cirqueonu* a publicistkou Veronikou Štefanovou.

⁴ CIHLÁŘ, Ondřej. *Nový cirkus*. Praha: Pražská scéna, 2006. 264 s.

⁵ Tedy monografii věnující se výhradně novému cirkusu. V roce 2014 ještě vznikla kniha *Orbis cirkus*, která se ovšem věnuje i tradičnímu cirkusu a část Ondřeje Cihláře nazvaná *K českému novému cirkusu* v podstatě vychází z jeho předchozí monografie, jen je doplněná o nové instituty, soubory a akce týkající se nového cirkusu. Nejnovější odbornou prací na toto téma je disertační práce Veroniky Štefanové: ŠTEFANOVÁ, Veronika. *Nový cirkus jako dramatické umění*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra divadelní vědy.

K počátkům festivalu

Umělci či soubory nového cirkusu se na území České republiky samozřejmě nezačaly objevovat až s pořádáním festivalu Letní Letná. Renaissance toho, co dnes nazýváme novým cirkusem, začala v Česku zejména koncem šedesátých let, kdy u nás vyšla kniha *Klauniády* francouzského historika cirkusu Tristana Rémyho. „Tato kniha (...) silně ovlivnila především pofialkovskou generaci naší moderní pantomimy, ‚nečesanou a nemytou‘ pantomimu generace Turby, Hybnera a Polívky.“⁶ Klíčovým byl vznik Cirkusu Alfred v opravdovém stanu, který založil Ctibor Turba s Janem Kratochvílem v roce 1974. Dalším mezníkem bylo Polívkovo nastudování inscenace *Pezza versus Čorba* (1975) v brněnském Domě umění, v němž tehdy působila Husa na Provázku. Ctiborem Turbou byla inspirována další generace: soubor Dílna 24⁷ rozbil stan na okraji Letenské pláně pod názvem Divadlo ve stanu. Následný vývoj je víceméně stále spjatý s činností Ctibora Turby, který měl díky své pedagogické činnosti na francouzské škole CNAC (Centre national des arts du cirque) kontakty na tamní umělce a ti se po revoluci začali objevovat i v Česku (mj. třeba performer Daniel Gulko, který se stane klíčovou postavou pro vývoj Letní Letné). Prvním festivalem, který dovezl novocirkusový zahraniční soubor, se stal Tanec Praha, který funguje od roku 1998.⁸ Ve stejné době hostil Turbův Alfred ve dvoře (šapitó na Letenské pláni) komornější soubor Cirque iCi s one-man show Johanna Le Guillerma.⁹ Od té doby se ukázky evropské novocirkusové scény dají na českých festivalech sledovat takřka pravidelně: také zásluhou bienále Kašparův kolínský memoriál¹⁰ organizovaným Jiřím Turkem, který měl zkušenosti se spoluprací se zahraničními soubory již ze svého působení ve vedení Branického divadla

⁶ DVORÁK, Jan: *Nový cirkus není vynálezem dneška*. Orghast 2005/ No 4. s 53.

⁷ Členy souboru byl Ivo Krobot, Petr Palouš, Ivan Pokorný a Martin Urban. Soubor fungoval v letech 1977–79.

⁸ Jako první takový soubor dovezl společnost Compagnie Anomalie s inscenací *Výkřik chameleona*.

⁹ DVORÁK, Jan, s. 54.

¹⁰ První ročník se konal v roce 1992, jeho spoluzakladatelem a dramaturgem byl Jiří Turek. Od roku 2000 probíhal pod změněným názvem Kolínský memoriál. Jiří Turek přestal s festivalem spolupracovat v roce 2007.

pantomimy¹¹. Prvním vyloženě novocirkusovým festivalem se ovšem stala až Letní Letná, která v prvních letech fungovala souběžně s Kašparovým kolínským memoriálem.

První pětiletka (2004–2009)

Jiří Turek potkal performeru, klauna, mima a tanečníka Daniela Gulka v roce 1996 na Staroměstském náměstí.¹² Gulko se poté objevoval na dalších ročnících Kašparova kolínského memoriálu. Ve snaze přivést do Česka větší inscenaci souboru Cahin Caha, jehož byl principálem, se Jiří Turek dohodl s tehdejšími vedením radnice Prahy 7 a získal i potřebný kapitál na vznik prvního ročníku Letní Letné, jehož hlavní hvězdou se stala Gulkova inscenace *Grimm*.¹³ „Po menších produkcích (Que-Cir-Que, Cirque iCi) či po produkcích mimo šapitó (Gulko, Chameleon Josepha Nadje) k nám poprvé přijela ‚pravá‘ velká novocirkusová ekipa se vším, co nový cirkus obnáší. Velké šapitó, excelentní akrobaté, skvělí divadelníci, tanečníci, herci, hudebníci a skvělé představení. Plné nejnáročnějších akrobacií na laně i více lanech, na netradičních hrazdách či na dvourozměrné děrované ploše (víceméně horolezecké číslo – akrobatický vrchol inscenace), v obrovské výšce i těsně nad zemí, plné výtvarných nápadů a hudebních rytmů, plné zdánlivě nevyčerpatelné divadelní i čistě pohybové nápaditosti.“¹⁴ V šapitó širokém 30 metrů se odehrávalo představení inspirované pohádkami bratří Grimmů, které Gulko režíroval. On sám se vyhýbá označení nového cirkusu a svou tvorbu specifikuje jako „extrémně riskantní fyzické divadlo“.¹⁵

¹¹ V době, kdy Jiří Turek Branické divadlo pantomimy vedl, platila tato scéna za centrum experimentálního a nonverbálního divadla v Praze. In: ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Nový cirkus jako dramatické umění*. s. 140.

¹² Daniel Gulko právě žongloval a chodil po provaze k pobavení náhodných kolemjdoucích. ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Ředitel Letní Letné Jiří Turek: Přivést hvězdy je snadné, lepší je někoho objevit. To bych ještě někdy rád zažil*. Český rozhlas Vizitka. <https://vltava.rozhlas.cz/reditel-letni-letne-jiri-turek-privezt-hvezdy-je-snadne-lepsi-je-nekoho-objevit-8274417>, 1.12.2020.

¹³ Daniel Gulko se souborem Cahin Caha inscenaci v upravené verzi představili i na Kašparově kolínském memoriálu a na festivalu Divadlo v Plzni.

¹⁴ HULEC, Vladimír: *Grimm*, Divadelní noviny 13, 2004, č. 15, s. 14.

¹⁵ HULEC, Vladimír: *Extrémně fyzicky riskantní divadlo, O novém cirkuse s Danielem Gulkem*. Orghast 2005/ No 4. s 68–70.

Vzhledem k podtitulu Letní Letné, ve kterém je od začátku obsažen nejen nový cirkus, ale také divadlo, se na festivalu pravidelně objevují i soubory, které mají spíš než s cirkusem více společného třeba s kabaretem: první ročník zahajoval soubor VOSTO5, který provozoval ve vysloužilém vojenském stanu zvaném Stand'art již předtím *Stand'artní kabaret*, svou inscenací *Vajce*¹⁶. Ale zároveň se od prvních ročníků na festivalu objevovaly i ty české soubory, které principy nového cirkusu ve své tvorbě využívaly již dříve,¹⁷ jako bylo například Divadlo Continuo. Mezi další soubory, které se v prvních ročnících pravidelně opakovaly, patří například Krepsko, Divadlo Koňmo, Teátr Víti Marčíka nebo artisté a umělci jako Vojtěch Vrtek, Antonín Procházka, Václav Strasser a další. Na třetím ročníku Letní Letné se objevilo i Divadlo Bratří Formanů, které bývá s novým cirkusem taktéž spojováno.¹⁸

Co se týče zahraničních hostů festivalu, první roky jde výhradně o tvorbu francouzských souborů, které českým divákům přibližují význam nového cirkusu. Větší odezvy než druhý ročník¹⁹ zaznamenal ten třetí, na kterém se kromě sólového, rozpracovaného projektu Daniela Gulka *Uvězněný Moby* objevil i soubor Malabar. Ten zůstal v paměti diváků zejména díky zahájení festivalu, při kterém soubor vedl alegorický vůz s obří kudlankou historickým centrem Prahy. Na kudlance byla usazená živá kapela a kolem ní svá čísla předváděli akrobaté s ohňovou show i žongléři; pod širým nebem také na Letenské pláni²⁰ tentýž soubor uvedl inscenaci *Helios II*. K vrcholům ročníku patřila inscenace *Trottola* skupiny Cirque Trottola, v němž artistům „dokonalé řemeslo slouží k vytváření fascinující divadelní

¹⁶ Obecně byla vystoupení českých umělců a souborů spíš blíž divadlu než novému cirkusu, často šlo například o loutková divadla.

¹⁷ Jejich tvorba byla pojmenovávána jako nonverbální, pantomimická, klaunérie aj.

¹⁸ Jinak ovšem bratří Formani s festivalem nespolečně pracovali a v roce 2016 založili vlastní Open Air festival Arena, který se pravidelně (kromě roku 2020) konal na smíchovské náplavce.

¹⁹ Hlavním lákadlem druhého ročníku byla inscenace *Ningen* souboru Cirque Baroque, kterou zpětně Ondřej Cihlár označil za „vyvanulou labutí píseň bývalé slávy dříve významné skupiny“. CIHLÁŘ, Ondřej: *Devátá vlna Letní Letné aneb Kdo riskuje, žije (No.2)*. Divadelní noviny, <https://www.divadelni-noviny.cz/devata-vlna-letni-letne>, 12.12.2020.

²⁰ Šlo také o novinku ročníku – do té doby festival obýval jen prostor mezi Hanavským pavilónem a Kramářovou vilou.

atmosféry“.²¹ Šlo zejména o kombinaci žonglérství, akrobacie na hrazdě i na zemi a klaunérii. I když divácká základna rostla každým rokem (během třetího ročníku už navštívilo jednotlivá šapitó 6500, venkovní představení zhlédlo 10 tisíc lidí)²², rozsah festivalu se pohyboval okolo dvanácti dnů – na současné necelé tři týdny se vyšplhal až ročníkem desátým.

Extrémního návštěvnického bodu zlomu ještě festival nedosáhl a na svých prvních ročnících návštěvník potkával „většinou známé tváře z okruhu diváků se zájmem o ‚jiné‘ divadlo“.²³ Přesto ale každým rokem návštěvnost překonávala předchozí ročníky a když pozval Jiří Turek na čtvrtý ročník opět francouzské hvězdy jako Cirque iCi, přibližoval se tím žánr nového cirkusu již dvanácti tisícům diváků.²⁴ Šlo o sólový projekt Johanna Le Guillerma, který se ve vytvořené „divadelně-cirkusové atmosféře“²⁵ věnoval hlavně práci s předmětem. Určitá proslulost festivalu ovšem působila alespoň na české soubory, které si tuto akci začínaly vybírat jako místo svých premiér. Ve čtvrtém ročníku to byl případ inscenace *Mistr a žák* tvůrčího tandemu SKUTR²⁶, v němž se představil Rostislav Novák a Jiří Kohout. Oba vystupující v něm předvádějí „akrobacii na úrovni, která v českém divadle není běžně k vidění“.²⁷ Obnovenou premiéru *Mad cup of tea* tu uvedl i soubor Krepsko.

Pátým ročníkem byla dramaturgie festivalu jasnější: přes den si na představeních pod širým nebem přišly na své zejména děti a večery patřily dospělejšímu publiku.²⁸ Program také

²¹ HULEC, Vladimír: *Chceš-li, tak si povyskoč*. Divadelní noviny 15, č. 15, s. 14–15.

²² Oficiální web Letní Letné. In: <https://letniletna.cz/cs/mezinarodni-festival-noveho-cirkusu-a-divadla/2006/>, 12.12.2020.

²³ HÁBA, Michal: *Léto končí, cirkus jede dál*. Divadelní noviny, č. 15, s. 14.

²⁴ Oficiální web Letní Letné. In: <https://letniletna.cz/cs/mezinarodni-festival-noveho-cirkusu-a-divadla/2007/>, 10.1.2021.

²⁵ DURCZAKOVÁ, Kristina: *Magický svět Cirque iCi*. In: <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/magicky-svet-cirque-ici>, 12.12.2020.

²⁶ Inscenační duo SKUTR se skládá z režisérů a dramaturgů Lukáše Trpišovského a Martina Kukučky.

²⁷ MIKULKA, Vladimír: *Nový cirkus a všichni jemu blízcí*. Divadelní noviny 16, č. 15, s. 16.

²⁸ MIKULKA, Vladimír: *Nový cirkus na konci léta*, Divadelní noviny 17, č. 15, s. 14.

doprovázely hudební koncerty nebo pouliční divadlo i mimo Letnou, své inscenace tu opakovaně uváděl soubor VOSTO5, Buchty a loutky nebo Krepsko. Právě poslední zmíněný soubor „příjemně překvapil“²⁹ novou verzí *Dronte etc.* Podle Jany Bohutínské je ovšem česká produkce „s hlavními hvězdami festivalu nesouměřitelná“.³⁰ Se zmiňovanými českými soubory je ale třeba rozlišovat, zda má jejich tvorba vůbec ambice se přibližovat žánru nového cirkusu – jak už bylo připomenuto, festival ve svém názvu nese i „divadlo“, a soubory, které tvoří kabaretní a jinou divadelní produkci, tak nelze srovnávat se zahraničními hvězdami nového cirkusu; tím je ostatně festival také jedinečný. Na Letní Letné totiž najdete „vedle tance na laně (...) tanec na (doslova) kolmé ploše, parodie starosvětského cirkusu, vypiplané loutkové divadlo, kabaretně-činoherní inscenace a tanec, vedle divadla pro dospělé divadlo pro děti, nebo naopak divadlo, které neuplatňuje vlastně žádné věkové hranice. Je překvapivě jednoduché najít jejich společný bod. Je jím komické či tragikomické ladění ztvárněných příběhů. Někdy komičnost tryská z ironizace, parodie nebo vysmívání se použité technice. Případně z kontrastu mezi zákonitostmi žánru a jejich deformacemi na jevišti. Smích je demokratický a očistný, pohybový, gestický či mimický vtip všeobecně pochopitelný a sdělný. A to je možná jedním z důvodů velké návštěvnosti festivalu.“³¹

Přelomové události Letní Letné

Po pěti letech fungování festivalu, jehož dramaturgii jasně předurčovala zejména „lákadla“ v podobě zavedených jmen francouzského cirkusu a české soubory, pohybující se někde mezi nonverbálním divadlem, loutkou a kabaretem, uvedl na Letní Letné Rostislav Novák ml. inscenaci *La Putyka*.³² Tou se „Novák přihlásil k novému cirkusu a (...) začal se svým souborem psát jeho nejvýraznější českou kapitolu“.³³ Druhou událostí bylo rozhodnutí Jiřího Turka pozvat na festival v roce 2011 švédský soubor Cirkus Cirkör, který způsobil masivní

²⁹ Tamtéž.

³⁰ BOHUTÍNSKÁ, Jana: *Mezi novým cirkusem a naší tradicí*. č. 38/2008, A2, In: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/38/mezi-novym-cirkusem-a-nasi-tradicij>, 12.12.2020.

³¹ Tamtéž.

³² Premiéru měla 21. dubna v pražské La Fabrice.

³³ CIHLÁŘ, Ondřej: *Ambice cirkusového principála*. In: LJUBKOVÁ, Marta a kol. *Šťastná generace: režiséři z alterny: Jiří Adámek, Jiří Havelka, Petra Tejnorová, Martin Kukačka a Lukáš Trpišovský - SKUTR, Rostislav Novák*. 1. vyd. V Praze: Pražská scéna ve spolupráci s Výzkumným pracovištěm katedry alternativního a loutkového divadla Divadelní fakulty AMU, 2013. 263 s. Režie; sv. 14, s. 233.

nárůst diváků a obecně nárůst zájmu široké veřejnosti a médií o nový cirkus. Inscenace *Wear it like a crown* také zjednodušeně řečeno naznačila jednu z linií festivalové dramaturgie, která se bude orientovat na líbivější a větší show³⁴ světově uznávaných mezinárodních souborů, jež se v dalších ročnících objeví.

Zájem Rostislava Nováka ml. o fyzické divadlo se dá sledovat už během studií herectví v ročníku vedeném prof. Josefem Kroftou na Katedře alternativního a loutkového divadla na Divadelní akademii múzických umění (DAMU). Během studia se účastnil i tréninků akrobacie a žonglování, které na HAMU vedl Ctibor Turba. Už první spolupráce s tvůrčím duem SKUTR na one-man show *8 – polib prdel kosům* kombinuje prvky pohybového divadla, performance, sportu a loutkové divadlo. O další inscenaci, *Mistr a žák*, již byla v této práci řeč: projekt původně nazkoušený pro Letní Letnou měl velký divácký ohlas, a proto byl uváděn ještě další sezóny. „Novák se při každé příležitosti seznamoval se zahraničními aktéry hostujících skupin, neúnavně sbíral kontakty, vyjížděl do zahraničí a stal se doslova posedlý žánrem, který už léta obdivoval,“³⁵ uvádí Cihlář. V roce 2008 se Novák snažil vytvořit síť lidí, která by se mohla stát součástí chystaného projektu inspirovaného právě zahraničním novým cirkusem, a tak v rámci rezidenčního programu Divadla Archa zorganizoval pravidelné workshopy, které by vybraní herci, ale i sportovci podstoupili za cílem vytvořit ucelenou inscenaci. Nakonec ve výsledném formátu, který opět režíroval Lukáš Trpišovský s Martinem Kukučkou, vystupovali jak lektoři těchto workshopů (profesionální sportovci a choreografové), tak Rostislav Novák s částí pravidelných účastníků těchto kurzů.

La Putyka se stala hitem. Ústřední postavou je čím dál tím opilejší hospodský (Jiří Kohout), kolem kterého se začnou objevovat čím dál fantasknější výjevy. Inscenace kombinovala v českém prostředí nevídané artistní výkony s divadelními pasážemi; vše doprovázela kapela Tros Discotecos (Jakub Prachař, Vojtěch Dyk, Jan Maxián)³⁶. Ještě v témže roce vznikla obecně prospěšná společnost Cirk La Putyka a Novák se stal jejím principálem.

³⁴ Tím není myšleno inscenace líbivé a podbízející se masovému publiku, ale spíše typ inscenací, které zaručují špičkové akrobatické výkony, zábavné show, a zaujmou tak nejen zkušenějšího diváka, ale zároveň se poněkud liší třeba od komornějších či kontemplativnějších projektů, jež byly hlavními lákadly festivalu do této chvíle (Cahin Caha, Cirque iCi, Cirque Trottola).

³⁵ CIHLÁŘ, Ondřej: *Ambice cirkusového principála*. s 235.

³⁶ Část kapely Nightwork, která v té době zažívala zřejmě vrchol popularity.

„Vznik La Putyky v roce 2009 je do jisté míry výsledkem souhry okolností. Doba nazrála – Letní Letná už nějakou dobu fungovala, Rostislav Novák svému nápadu věřil a dokázal na sebe upozornit odborné kruhy, které zase přitáhly zájem médií, a ta jsou podle mého zásadní,“ říká Veronika Štefanová.³⁷ V roce 2009 také spustil svou činnost Cirqueon – Centrum pro nový cirkus, který otevřel i kurzy akrobacie pro veřejnost a tím spustil další vlnu zájmu amatérské veřejnosti, vzniklo například žonglérské duo Bratři v tricku (Adam Jarchovský a Václav Jelínek) nebo Cirkus TeTy. Zkrátka v novém českém cirkusu se něco „začalo hýbat“³⁸ a u festivalu Letní Letná už neplatilo, že by na její program chodili zejména lidé se zájmem o „jiné“ divadlo,³⁹ ale byl akcí, díky níž se o cirkus zajímala širší veřejnost a odborná média už ho titulují „etablovaným pražským festivalem nového cirkusu“.⁴⁰ Mainstreamová zpravodajská média (například Mladá Fronta, Deník nebo Aktuálně.cz) o festivalu mluví jako o zavedeném a zmiňují jeho přínos hlavně ve smyslu seznamování českého diváka s žánrem nového cirkusu. Nepotřebují už příliš komentovat, o jakou akci jde – a skloňují hlavně zahraniční umělce a inscenace, které do Prahy míří. Ve stejném roce ukončil provoz již zavedený stan souboru VOSTO5 S65, známý jako Divadelní stand’art.

Nicméně i v tomto roce tvořily hlavní hvězdy francouzské soubory: opět se objevil soubor Cirque Trottola, a poprvé se představil Atelier Lefeuvre & André⁴¹ a Le Boustrophédon. „Výběr této trojice byl dramaturgicky dobrým tahem, který ukázal, jak široký záběr nový cirkus má,“ uvádí Lenka Eidlpesová pro Taneční zónu.⁴² Ta také za největší úspěch tohoto ročníku považuje inscenaci *Court-Miracles* posledního zmíněného souboru, v níž vytvářela

³⁷ SCHNEIDEROVÁ, Barbora: Rozhovor s Veronikou Štefanovou, 9.12.2020.

³⁸ HÁBA, Michal: Léto končí, cirkus jede dál. *Divadelní noviny*, č. 15, s. 14.

³⁹ Tamtéž. Podle Háby se sice složení diváků Letní Letné mění hlavně v roce 2009, kdy festival reflektuje pro *Divadelní noviny*, nutno ale podotknout, že počet návštěvníků každým rokem rostl a už v roce 2008 navštívilo festival 14 tisíc lidí. V roce 2009 to bylo už 18 tisíc. Zdroj: Oficiální web Letní Letné. In: <https://letniletna.cz/cs/mezinarodni-festival-noveho-cirkusu-a-divadla/2009/>, 12.12.2020.

⁴⁰ DURCZAKOVÁ, Kristina: *Francouzský trojboj na Letní Letné*. <https://www.tanecniaktuality.cz/recenze/francouzsky-trojboj-na-letni-letne>, 12.12.2020.

⁴¹ Jde o dva bývalé členy slavných souborů Cirque O a Que-Cir-Que.

⁴² EIDLPEŠOVÁ, Lenka: Francouzské léto na Letné. *Taneční zóna* 2009/3, s. 85.

kombinovaná práce s kostýmem a koordinací těla iluzi ožvlých loutek. Naopak *Volchok*⁴³ zahrnoval klauniádu, práci s předměty, akrobacii i ekvilibristiku, a ve výsledku vytvářel „ošuntělou skřípavou parádu“,⁴⁴ vlastní atmosféru a estetiku v kompaktním celku orientovaném hlavně na fyzickou dovednost a zvládnutí artistických technik. Třicetiminutová klaunská hříčka *Atelieru Lefeuvre & André* nazvaná *Skleník*⁴⁵ baví a vymýšlí řadu akrobatických hrátek se zahradnickými předměty (např. kolečko). Více než předchozí také staví na blízkém kontaktu s divákem.

Ateliér Lefeuvre & André se vrátil i v roce 2010, stejně jako pro diváky již známý Cahin Caha s inscenací *REV*. Jen úvodní ohnivou show sedmého ročníku *Burn Out Punks* navštívilo 4000 lidí, i když divadelní kritika švédské zahájení odsoudila jakožto „omyl vhodnější na zahájení pivních slavností“.⁴⁶ Za zmínku ovšem stojí účast nového Cirkusu Mlejn, který v tomto roce začíná působit ve zrenovovaném Kulturním domě Mlejn v pražských Stodůlkách. Inscenace *Postav na čaj* byla absolventskou prací Elišky Brtnické a Jany Klimové na HAMU a vystupovaly s ní i v zahraničí. V Česku ji zase mohli diváci vidět na nejruznějších divadelních festivalech.⁴⁷

Jak již bylo zmíněno, přelomovou zahraniční inscenací se stala *Wear it like a crown* švédského souboru Cirkus Cirkör. Lákavá show plná žongléřských vystoupení (například s motorovými pilami) kabaretního stříhu zinscenovaná na hudbu Rebekky Karijord ohromila

⁴³ Volchok mimochodem stejně jako trottola v překladu znamená „káča“.

⁴⁴ EIDLPEŠOVÁ, L.: *Francouzské léto na Letné*. s. 86-87.

⁴⁵ Dovezli své specifické a oproti jiným souborům skromnějším šapitó pro sto dvacet diváků.

⁴⁶ CIHLÁŘ, Ondřej: *Devátá vlna Letní Letné aneb Kdo riskuje, žije (No.2)*. In. <https://www.divadelni-noviny.cz/devata-vlna-letni-letne>, 12.12.2020.

⁴⁷ Kromě festivalů, jako je Mezinárodní festival Divadlo v Plzni, navštívila inscenace *Postav na čaj* už v roce 2010 Jiráskův Hronov, a tak byli i umělci z amatérských řad konfrontováni s rostoucí scénou profesionálního českého cirkusu.

diváky a zapříčinila masivní nárůst návštěvnosti Letní Letné: „všichni chtěli vidět nový cirkus“.⁴⁸ Samotný osmý ročník festivalu navštívilo rekordních 28 tisíc diváků.⁴⁹

Podle Veroniky Štefanové šlo „o vizuálně pestrou a přitažlivou podívanou plnou špičkové akrobacie“.⁵⁰ Samotná inscenace vznikla jako součást třídílného inscenačního projektu zabývajícího se vztahem psychologické a fyziologické podstaty lidského těla, který iniciovala Tilde Björfors.⁵¹ Zatímco návštěvníci byli inscenací nadšení, česká kritika byla o něco rozpolcenější. Kateřině Kočičkové v určité snovosti připomínala Gulkovu inscenaci *Grimm* prvního ročníku Letní Letné, i když (jako mnoho dalších recenzí) zmiňuje i ona přílišnou roztržitost a upozadění příběhu sledem čísel.⁵² Nejtvrdší reakce se patrně letenské představení dočkalo od Michala Zahálky. „Tak nějak se mi zdá, že tvůrci měli moc peněz – celá show je ověšená nadbytečným množstvím speciálních efektů, které – ač leckdy důmyslně vymyšlené – nepoukazují na nějakou zvláštní schopnost tvůrců, ale především na ten dostatek prostředků. (...) Představení se táhne a táhne, až se natáhne na nějakých sto padesát minut. Přitom všech šest akrobatů nepochybně umí mnoho nesmírně zajímavého, jen v téhle podobě trvá, než si to člověk najde. Nejlepší momenty večera jsou přitom docela prosté: nikoli to medializované žonglování motorovými pilami, ale třeba geniální nápad žonglování ústy s pingpongovými míčky. (...) Téma se rozpadá do série více či méně působivých obrazů a výstupů – přinejmenším při pražské premiéře, na které publikum po každém povedenějším akrobatickém, žongléřském či komediálním kousku vděčně

⁴⁸ ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Ředitel Letní Letné Jiří Turek: Přivést hvězdy je snadné, lepší je někoho objevit. To bych ještě někdy rád zažil.* Český rozhlas Vizitka. <https://vltava.rozhlas.cz/reditel-letni-letne-jiri-turek-privezt-hvezdy-je-snadne-lepsi-je-nekoho-objevit-8274417>, 1.12.2020.

⁴⁹ Oficiální web Letní Letné. In: <https://letniletna.cz/cs/mezinarodni-festival-noveho-cirkusu-a-divadla/2011/>, 12.12.2020.

⁵⁰ SCHNEIDEROVÁ, B: Rozhovor s Veronikou Štefanovou, 9.12.2020.

⁵¹ Tilde Björfors se v mnohém podobá principálovi Rostislavu Novákovi. Původním zaměřením herečka se dostala k cirkusovým uměním při svém pobytu ve Francii a v roce 1995 založila ve Švédsku Cirkus Cirkör. Od začátku také spolupracovala kromě akrobatů i s divadelníky a tanečníky. „Český soubor Cirk La Putyka mi dost připomíná začátky Cirkusu Cirkör. Rost'la Novák stejně jako já není profesionální artista a jméno svého souboru buduje od píky. Zkouší, hledá cesty, učí se nové techniky a postupy a nebojí se riskovat a vymýšlet způsoby, jak vytvořit neokoukané umění,“ sama uvedla v rozhovoru s Veronikou Štefanovou pro kulturní magazín A2 v roce 2011. In: <https://www.advojka.cz/archiv/2011/20/telo-predevsim>, 12.12.2020.

⁵² KOČIČKOVÁ, Kateřina: *Tento způsob cirkusu zdá se mi...* (No. 3). In: <https://www.divadelni-noviny.cz/tento-zpusob-cirkusu-zda-se-mi%E2%80%A6-no-3>, 12.12.2020.

aplaudovalo. V jiném (divadelnějším) prostoru a s jinou atmosférou by mohlo fungovat podstatně lépe,“ reflektuje představení Michal Zahálka pro Divadelní noviny.⁵³ Nicméně na problematiku prostoru u této inscenace narážel i Jiří Turek, na kterého při první návštěvě ve Švédsku nepůsobila nijak lákavě a soubor se rozhodl pozvat až po opětovném zhlédnutí v cirkusovém šapitó.⁵⁴ Ačkoliv kritickou obec mediálně již předem vyzdvihovalý soubor tolik nezaujal, podle Štefanové byla jeho volba dramaturgicky chytrým tahem, protože přitáhnul a fascinoval právě masového diváka, což ostatně jiný festival na území Česka do té doby nedělal (a ani teď by si to patrně nemohl žádný z cirkusových festivalů dovolit).⁵⁵

Hlavním dramaturgem⁵⁶ je ostatně po celou dobu jeho ředitel Jiří Turek a program festivalu je z velké míry jeho subjektivním výběrem. Zpravidla se orientuje podle aktuální nabídky festivalů, na které opakovaně míří, ať už jde o francouzský festival CIRCA v Auch nebo Festival Circolo v Nizozemí. Záleží také na prostoru, pro který je inscenace tvořená (roste počet souborů tvořících své kusy pro kukátková divadla, která nefungují v šapitó). „Inscenaci souboru Compañie XY jsem poprvé viděl na festivalu v Auch v aréně pro 800 lidí a působila jako ničím zvláštní akrobacie, lepší spartakiáda. Po půl roce jsem je ovšem viděl v cirkusovém šapitó na holandském Circolu úplně jinýma očima a pozval je do Prahy,“ vysvětluje Jiří Turek.⁵⁷ Inscenace *Le grand C* zmiňovaného souboru doplňovala zahraniční inscenace festivalu právě v roce 2011 a dočkal se i v kritické obci nadšených reakcí.⁵⁸ Ohlas sklidil i soubor Cie pieds perchés tvořený dvěma švýcarskými akrobatkami působícími v Česku s inscenací závěsné akrobacie *Foutaise*. O slavnostní zahájení osmého ročníku se opět postaral soubor Malabar, tentokrát plně pyrotechnické podívané.

⁵³ ZAHÁLKA, Michal: *Tento způsob cirkusu zdá se mi... (No.2)*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/tento-zpusob-cirkusu-zda-se-mi%E2%80%A6-no-2>, 12.12.2020.

⁵⁴ ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Ředitel Letní Letné Jiří Turek*. Český rozhlas Vltava. <https://vltava.rozhlas.cz/reditel-letni-letne-jiri-turek-privezt-hvezdy-je-snadne-lepsi-je-nekoho-objevit-8274417>, 1.12.2020.

⁵⁵ SCHNEIDEROVÁ, B: Rozhovor s Veronikou Štefanovou, 9.12.2020.

⁵⁶ I když byl oficiálně hlavním dramaturgem festivalu v prvních ročnících Ondřej Cihlář, Jiří Turek je koneckonců zásadní postavou dramaturgie všech uplynulých ročníků.

⁵⁷ SCHNEIDEROVÁ, Barbora: Rozhovor s Jiřím Turkem. 2.12.2020.

⁵⁸ BŘINKOVÁ, Lucie: *Letní Letná aneb Akrobati v šapitó*. <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/letni-letna-aneb-akrobati-v-sapito>, 12.12.2020.

Od tohoto ročníku se také v dramaturgii festivalu objevuje část produkce, která je vlídnější k masovějšímu diváku. „Po roce 2011 a diváckém úspěchu inscenace *Wear it like a crown* se dá sledovat dovážení určitým způsobem spektakulárnějších show. Předtím do Česka vozil Jiří Turek inscenace, které se dají nazvat možná cirkusem s patinou, který má určité kouzlo nostalgického světa, jako byly opakovaně vystupující soubory Cahin Caha nebo Cirque Trottola. Malé formáty, autorské inscenace s bohatou fantazií, abstraktní, experimentující, s přesahem do pouličního divadla, které mají hodně divadelní poetiky, ale zároveň jsou technicky skvělým zvládnutým cirkusem, byly podle mě typické pro první ročníky Letní Letné, ale pak dochází ke zlomu.“⁵⁹

Podpora českých umělců a vlastní produkce festivalu

Devátý ročník pokračoval ve směru, který odstartoval ten předchozí. Největší tuzemský festival nového cirkusu má již dostatečné zázemí, jméno a finance na dovezení renomovaných souborů nejen z Francie. V roce 2012 dovezl kanadský soubor Les 7 Doigts de la main⁶⁰ se sérií představení *La Vie*. „Vysoký standard provedení je samozřejmostí, energie a divadelnost také nepokulhávají. (...) Opět jsme měli možnost vidět špičkovou show se skvělými výkony, při které se dá žasnout nad možnostmi lidského těla a také lidské vynalézavosti.“⁶¹ Ostatně divadelní kritika častěji souborům jako Cirkus Cirkör nebo Les 7 Doigts de la main vyčítá určitou estrádovitost, sled akrobatických či jiných čísel namísto propojení celistvým příběhem, divadelním tvarem. Letní Letná ovšem začíná čím dál tím jasněji svou dramaturgii profilovat na různé diváky: ostatně devátý ročník sice navštívilo něco přes 25 tisíc diváků, což bylo méně než předchozí rok, ale v dalších letech vyjma výjimečné situace Letní Letné Light v roce 2020 neklesne pod 30 tisíc návštěvníků, alespoň dle prodaných lístků a odborných odhadů ze zahájení a venkovních akcí. Je tedy svým způsobem logické, že se orientuje na vícero typů diváka, z nichž jeden začíná být zvyklý na show zlatého středu, které Veronika Štefanová popisuje jako „ty, které nekloužou jen po

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Ve většině recenzí lze najít označení 7 fingers, tedy anglický název tohoto uskupení.

⁶¹ DURCZAKOVÁ, Kristina: *Ohlédnutí za festivalem Letní Letná: Mezi životem a smrtí s kanadskými 7 Fingers*. <https://www.tanecniaktuality.cz/recenze/ohljednuti-za-festivalem-letni-letna-mezi-zivotem-a-smrti-s-kanadskymi-7-fingers>, 12.12.2020.

povrchu, ale zároveň nejdou příliš do hloubky“.⁶² Na druhou stranu si díky návštěvnosti, zájmu médií a větším financím může festival dovolit dovážet vůči těmto kusům alternativnější soubory, které ve svých inscenacích polemizují s tím, co v současné době nový cirkus vlastně znamená. To pak ale samozřejmě odráží i cena vstupenek, která se s růstem festivalu zvyšovala, ta často reflektuje hlavně renomé souboru a „velikost“ inscenace – potřebné zázemí, práci pořadatelů a šapitó.⁶³

Rostoucí renomé festivalu dovoluje na jednu stranu zvát proslulé zahraniční soubory, ale zároveň vytváří lukrativnější prostor pro české umělce, kteří se mohou seznámit s dalšími soubory nebo inspirovat jejich tvorbou. Také si mohou dovolit koprodukcí projektů, kterým se v roce 2012 stal projekt *Lacrimae*, jehož se zúčastnil český Cirk La Putyka, francouzsky Cahin Caha a švédský Cirkus Cirkör. Výsledkem byl kabaretní večer (ukázky chystaného triptychu) sedmkrát uvedený právě na Letní Letné. Jednotícím tématem byl risk – z mezinárodní spolupráce následně vznikly jednotlivé tři inscenace, které byly v roce 2013 uváděny nejdříve v La Seyne Sur Mer a následně na Letní Letné.⁶⁴ Pro dvanáctý ročník festivalu vznikl projekt *Le poivre rose*, který spojoval umělce z Belgie, Kanady, Francie a Česka s Ivou Bittovou jakožto živým hudebním doprovodem. Z mezinárodní spolupráce vzešlo i zahájení čtrnáctého ročníku festivalu, který režírovala Firenza Giudi⁶⁵ a na kterém se podíleli čeští umělci spolu s umělci britského souboru NoFit State Circus. K slavnostnímu zahájení výroční patnácté Letní Letné přizvala produkce festivalu Daniela Gulka. Ten s francouzskými i českými umělci vytvořil inscenaci *De Nova Stella*, ve které vystoupili například členové souboru Cirk La Putyka, Bratři v tricku nebo Holektiv spolu s francouzskými umělci. Zahájení jubilejního ročníku sledovalo zdarma 6 tisíc diváků.⁶⁶

⁶² SCHNEIDEROVÁ, B: Rozhovor s Veronikou Štefanovou, 9.12.2020.

⁶³ Například plná cena vstupenek na inscenaci *Lexicon* velšského souboru NoFit State Circus, jež byla odložena na rok 2021, je 750,- Kč. Nákladné české, ale hlavně zahraniční inscenace (zpravidla pohybující se kolem 500,- Kč) vyvažují zahájení či dětská a venkovní produkce, z nichž některé bývají přístupné zdarma.

⁶⁴ Výsledkem spolupráce byly tedy tři inscenace, které zůstaly na repertoáru jednotlivých souborů – v případě Cirk La Putyka šlo o *Risk*, Cahin Caha o *Rose* a u Cirkusu Cirkör o *Knitting Peace*.

⁶⁵ Režisérka velšského souboru NoFit State Circus, který se poprvé na Letní Letné ukázal v roce 2015 a znovu měl dorazit v roce 2020. Kvůli pandemii koronaviru byl jeho program přesunut na rok 2021.

⁶⁶ Oficiální web Letní Letné. In: <https://letniletna.cz/cs/festival-letni-letna/>, 12.12.2020.

Stejný ročník provázela kromě českých i zahraničních hvězd spousta koncertů nebo výstava fotografií, která se ohlížela za uplynulými ročníky.

Mluvíme-li v posledních letech o programové podpoře českých souborů (tedy nemyslím uvádění českých souborů, i když to má svůj význam také), začala se od roku 2013 Letní Letná věnovat i podpoře mladých artistů nebo začínajících uměleckých těles, které dostaly prostor k předvedení své (třebaže nedokončené) práce. „Jiří Turek nemá hranice výběru tak pevné, co se týče témat nebo formátu, jako mají jiné české novocirkusové festivaly, a tak je otevřenější sebezprezentaci českých umělců,“ komentuje Štefanová.⁶⁷ V roce 2013 uvedl festival v programu *Startér na Letní Letné*, který představil nastupující generaci mladých cirkusáků, studenty z řad Cirqueonu nebo KD Mlejn. Obě instituce dokázaly vytvořit funkční zázemí pro začínající artistry a nově vznikající umělecká uskupení, ať už jde o Bratry v tricku, Elišku Brtnickou, nebo například Filipa Zahradnického, oceněného na loňském ročníku prestižního Festival Mondial du Cirque de Demain v Paříži. Již od roku 2015 také na Letní Letné pravidelně uvádí komponované večery *Cirksessions*, na kterých mají šanci se předvést čeští umělci a soubory; sice jde většinou o rozpracované projekty, ale na vysoké umělecké úrovni. Dvanáctý ročník byl také rekordním co se týče uváděných představení (138) a mezi dosud nejvýznamnější soubory se dá řadit i britský NoFit State Circus s inscenací *Bianco*.

V roce 2016 festival uvedl inscenaci *Beyond* australského souboru Circa. Na strohém pódiu soubor pracoval s jednoduchými rekvizitami (list papíru), ale i netradičními figurami (zvednutí akrobatky do vzduchu za horní čelist), v němž se „využití zvířecích motivů zdá být epitafem za zvířata využívaná ve starém cirkusu.“⁶⁸ Ve stejném roce festival dovezl dřevěné secesní šapitó (Spiegeltent), v němž vystoupil soubor Limbo se svou stejnojmennou kabaretní inscenací. „*Limbo* je famózní, úchvatné, úžasné, vrcholem letošního festivalu a především

⁶⁷ SCHNEIDEROVÁ, B: Rozhovor s Veronikou Štefanovou, 9.12.2020.

⁶⁸ LINHART, Otto: Svádění diváků aneb O všeschopnosti lidského těla a reanimaci orientálního kabaretu. Taneční zóna 3/16. S. 66.

zážitkem, na nějž se nedá zapomenout.“⁶⁹ Ve stejném stanu o rok později vystoupil kanadský Cirque Alfonse se svým „vousatým cirkusem“⁷⁰ *Barbu*.

Už od roku 2014 se pravidelnou součástí Letní Letné staly premiéry českého souboru Losers Cirque Company. V roce 2014, ještě coby DaeMen⁷¹ uvedlo inscenaci *Loser(s)*. Další rok tu uvedli premiéru úspěšného *Walls & Handbags*, za jehož režii stojí tvůrčí duo SKUTR, v roce 2016 *Beach boys* v režii Jiřího Havelky. Ale až v roce 2017 uvedli *Kolaps*, který je (alespoň podle Niny Vangeli) „katapultoval na světovou úroveň. Z artistů na jednoduché bílé scéně v duchu – řekla bych – dobrého českého výtvarného vkusu prýštily energie a troufalost.“⁷²

V roce 2017 uvedla jedinečný projekt Cirk La Putyka. Na čtrnáctém ročníku festivalu měla premiéru inscenace *Hit, tell the difference*, která vznikla ve spolupráci českého souboru s rwandským Future Vision Acrobat. Do celého díla, ve kterém se propojují čeští i rwandští akrobaté, se promítají předsudky obou rozdílných skupin, ústředním motivem je totiž to, co nás spojuje i rozděluje. Skrz plexisklo se často zrcadí a hledají tak společnou cestu, kterou je právě cirkus, tanec, umění. „Jeden z vrcholů nejen tohoto festivalu, ale podnětný příspěvek ke stavu současného světa a k porozumění a prolínání kultur, civilizací a národností v něm.“⁷³

Poslední tři ročníky opět přivítaly umělce z Francie i odjinud. Šestnáctý ročník zahájila provazochodkyně Tatiana-Mosio Bongonga, když bez jištění přešla Vltavu, a od Právnické fakulty UK zamířila na Letnou. Akci sledovalo 30 tisíc lidí⁷⁴ a v produkci festivalu vznikl i dokument, který se promítal na specifické verzi Letní Letné Light v roce 2020. Vlivem

⁶⁹ Tamtéž, s. 68-69.

⁷⁰ VANGELI, Nina: *Všelidové divadlo – Cirkus na Letní Letné 2017*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/vselidove-divadlo-cirkus-na-letni-letne-2017>, 12.12.2020.

⁷¹ Duo DaeMen tvořil Zdeněk Moravec a Petr Horníček.

⁷² VANGELI, Nina: *Všelidové divadlo – Cirkus na Letní Letné 2017*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/vselidove-divadlo-cirkus-na-letni-letne-2017>

⁷³ HULEC, Vladimír: *Sny máme společné. Taneční zóna 3/17*, s. 82-82.

⁷⁴ ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Letní Letná Light přivítá Provazochodkyni nad Prahou*. Tentokrát ve filmovém dokumentu. In: <https://vltava.rozhlas.cz/letni-letna-light-privita-provazochodkyni-nad-prahou-tentokrat-ve-filmovem-8276181>, 12.12.2020.

koronavirových opatření se poslední ročník konal v odlehčené formě osmi dnů, omezení nedovolila festivalu podruhé dovézt show velšského souboru NoFit State Circus. Za největší zahraniční inscenaci toho roku (co do velikosti šapitó) se dá považovat sólový projekt Lucha Smita, který zde uvedl *L'âne & la carrote (Osel a mrkev)*, v němž se s dávkou nadsázky vrhl do úvah o novosti cirkusu – inscenace funguje jako metafora nekonečné touhy neustále někam nový cirkus posouvat.

Program posledního ročníku tak dával více prostoru českým souborům, vznikl jedinečný projekt *Be Together*, spojení sil Cirku La Putyka a Losers Cirque Company. „Dvě zejména poetikou a osobnostmi principálů odlišná umělecká tělesa se spojila ve výjimečné open-air show (...). Jedinečnost chvíle podtrhla živá kapela, hromadné tanečně-akrobatické scény, paralelně se odvíjející děje či cirkusová čísla.“⁷⁵ Poslední zmíněný také pro festival připravil *Speciální edici souboru Losers Cirque Company*, které nadchlo diváky, a přestože „se letos vzdal světových hvězd a tradiční délky, o své renomé v žádném případě nepřišel.“

⁷⁵ STREJČKOVÁ, Hana: *Letní Letná Light: Cirkus neztrácí dech*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/letni-letna-light-cirkus-neztraci-dech>, 12.12.2020.

Závěr

Sedmnáctý ročník festivalu se tak menší dobou konání, skromnější i co se týče hvězdných jmen a velikosti show zahraničních souborů, paradoxně přiblížil svým úplně prvním ročníkům. Jejich hlavními hvězdami byly zahraniční soubory ohledávající nový cirkus, které nepřitáhly (a patrně ani neměly tu ambici) novým cirkusem nepolíbeného masového diváka. A i když se během sedmnácti ročníků festival Letní Letná extrémně rozrostl diváckou návštěvností i počtem odehraných představení a ve své dramaturgii dává prostor i mainstreamovějším proudům nového cirkusu, je zároveň jediným svého druhu v České republice a dokáže představit svému diváku širokou škálu toho, co se pod tímto žánrem dá najít. Postupem času rostla jeho mezinárodní prestiž a stal se – stejně jako jeho ředitel Jiří Turek – podstatným ambasadorem českého cirkusu v zahraničí. Letní Letná je přitažlivá nejen pro již zavedené české soubory, které zde uvádějí své premiéry, a pro nově vznikající tělesa, na jejichž rozpracované projekty je v programu místo, ale i pro zahraniční soubory, které tu uvádějí své premiéry a chtějí se sem vracet. Je místem setkávání českých i zahraničních umělců a iniciátorem projektů, díky kterým se čeští umělci ocitnou na úrovni těch světových.

Bibliografie

Primární zdroje

SCHNEIDEROVÁ, Barbora: Rozhovor s Veronikou Štefanovou. 9.12.2020. In: <https://soundcloud.com/user-695963728/veronikastefanova-1/s-1crdv7ABnP6>.

SCHNEIDEROVÁ, Barbora: Rozhovor s Jiřím Turkem. 2.12.2020. In: <https://soundcloud.com/user-695963728/jiri-turek/s-A5wsfQkwlic>.

Sekundární zdroje

BOHUTÍNSKÁ, Jana: *Mezi novým cirkusem a naší tradicí*. #38/2008, A2, In: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/38/mezi-novym-cirkusem-a-nasi-tradici>, 12.12.2020.

BŘINKOVÁ, Lucie: *Letní Letná aneb Akrobati v šapitó*. <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/letni-letna-aneb-akrobati-v-sapito>, 12.12.2020.

CIHLÁŘ, Ondřej: *Devátá vlna Letní Letné aneb Kdo riskuje, žije (No.2)*. Divadelní noviny, <https://www.divadelni-noviny.cz/devata-vlna-letni-letne>, 12.12.2020.

CIHLÁŘ, Ondřej. *Nový cirkus*. Praha: Pražská scéna, 2006. 264 s.

ČIHÁKOVÁ, Barbora, MELICHAR, Dominik, SOPROVÁ, Jana: *S hlavou v oblacích*. Taneční zóna č. 3/17.

DURCZAKOVÁ, Kristina: *Francouzský trojboj na Letní Letné*. <https://www.tanecniaktuality.cz/recenze/francouzsky-trojboj-na-letni-letne>, 10.12.2020.

DURCZAKOVÁ, Kristina: *Magický svět Cirque iCi*. In: <https://www.tanecniaktuality.cz/reportaze/magicky-svet-cirque-ici>, 12.12.2020.

DURCZAKOVÁ, Kristina: *Ohlédnutí za festivalem Letní Letná: Mezi životem a smrtí s kanadskými 7 Fingers*. <https://www.tanecniaktuality.cz/recenze/ohljednuti-za-festivalem-letni-letna-mezi-zivotem-a-smrti-s-kanadskymi-7-fingers>, 12.12.2020.

EIDIPESOVÁ, Lenka: *Francouzské léto na Letné*. Taneční zóna 2009/3, s. 85.

DVOŘÁK, Jan: *Nový cirkus není vynálezem dneška*. Orghast 2005/ No 4. s 53.

HÁBA, Michal: *Léto končí, cirkus jede dál*. Divadelní noviny, č. 15, s. 14.

HULEC, Vladimír: *Extrémně fyzicky riskantní divadlo, O novém cirkuse s Danielem Gulkem*. Orghast 2005/ No 4. s 68-70.

HULEC, Vladimír: *Grimm*, Divadelní noviny 13, 2004, č. 15.

- HULEC, Vladimír: *Chceš-li, tak si povyskoč*. Divadelní noviny 15, č. 15.
- HULEC, Vladimír: Sny máme společné. Taneční zóna 3/17.
- KOČIČKOVÁ, Kateřina: *Tento způsob cirkusu zdá se mi... (No. 3)*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/tento-zpusob-cirkusu-zda-se-mi%E2%80%A6-no-3>, 12.12.2020.
- LINHART, Otto: Svádění diváků aneb O všeschopnosti lidského těla a reanimaci orientálního kabaretu. Taneční zóna 3/16.
- LJUBKOVÁ, Marta a kol. *Šťastná generace: režiséři z alterny: Jiří Adámek, Jiří Havelka, Petra Tejnorová, Martin Kukačka a Lukáš Trpišovský - SKUTR, Rost'a Novák*. 1. vyd. V Praze: Pražská scéna ve spolupráci s Výzkumným pracovištěm katedry alternativního a loutkového divadla Divadelní fakulty AMU, 2013. 263 s. Režie; sv. 14, 264 stran.
- MIKULKA, Vladimír: *Nový cirkus a všichni jemu blízcí*. Divadelní noviny 16, č. 15.
- MIKULKA, Vladimír: *Nový cirkus na konci léta*, Divadelní noviny 17, č. 15.
- STREJČKOVÁ, Hana: *Letní Letná Light: Cirkus neztrácí dech*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/letni-letna-light-cirkus-neztraci-dech>, 12.12.2020.
- ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Letní Letná Light přivítá Provazochodkyni nad Prahou*. Tentokrát ve filmovém dokumentu. In: <https://vltava.rozhlas.cz/letni-letna-light-privita-provazochodkyni-nad-prahou-tentokrat-ve-filmovem-8276181>, 12.12.2020.
- ŠTEFANOVÁ, Veronika. *Nový cirkus jako dramatické umění*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra divadelní vědy.
- ŠTEFANOVÁ, Veronika: *Ředitel Letní Letné Jiří Turek: Přivést hvězdy je snadné, lepší je někoho objevit. To bych ještě někdy rád zažil*. Český rozhlas Vizitka. <https://vltava.rozhlas.cz/reditel-letni-letne-jiri-turek-privezt-hvezdy-je-snadne-lepsi-je-nekoho-objevit-8274417>, 1.12.2020.
- VANGELI, Nina: *Všelidové divadlo – Cirkus na Letní Letné 2017*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/vselidove-divadlo-cirkus-na-letni-letne-2017>, 12.12.2020.
- ZAHÁLKA, Michal: *Tento způsob cirkusu zdá se mi... (No.2)*. In: <https://www.divadelni-noviny.cz/tento-zpusob-cirkusu-zda-se-mi%E2%80%A6-no-2>, 12.12.2020.